

«فرهنگ» بستر ساز سیاست و اقتصاد قوی است

منزلت فرهنگ در مشی حکمرانی رهبر شهید

مطالعات فرهنگی

دکتر احمد اولیایی

استاد فرهنگ و ارتباطات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

امروز که دیگر رهبر عزیزمان در میان ما نیست، پیش از گذشته نیاز داریم شخصیت و افکار او را بشناسیم و به دیگران معرفی کنیم. حدود ۴۰ سال هدایت جامعه و پیش از آن به عنوان یکی از مهمترین نقش آفرینان در پیروزی و استقرار انقلاب اسلامی و سپس حضور در عرصه‌های مختلف نظام، نه یک شخصیت ساده بلکه مجموعه‌ای از اندیشه‌ها و ابرای ما به یادگار گذاشته است. این یادداشت در صدد است منزلت فرهنگ در مشی حکمرانی رهبر شهید حضرت آیت‌الله خامنه‌ای را تبیین کند. اهمیت فرهنگ در نگاه رهبری، ما را با تعداد زیادی نکته و درس از ایشان در باب فرهنگ روبه‌رو می‌کند که برای پرداختن به آن باید کتاب‌ها نگاشت لذا صرفاً برخی از گزاره‌ها که به نظر از ارکان دیدگاه فرهنگی رهبری است در این یادداشت ارائه می‌شود.

زیربنایون فرهنگ

از آن زمان که مارکس دوگانه «زیربنا» و «روبا» را مطرح کرد و شیوه تولید و نظام روابط تولیدی و به عبارتی اقتصاد از فرهنگ را روبنا دانست، سال‌ها می‌گذرد. این نگاه فرهنگ را به حاشیه می‌برد و از اهمیت آن کم می‌کند. اما رهبری فرهنگ را زیربنای نامی داد: «همه چیز مرتب بر فرهنگ است. فرهنگ حاشیه و ذیل اقتصاد نیست، حاشیه و ذیل سیاست نیست، اقتصاد و سیاست حاشیه و ذیل بر فرهنگ‌اند» (۱۳۹۲/۹/۱۹)

مدیریت فرهنگ: دولتی باشد یا مردمی؟

دوگانه سازی کاتب «مدیریت دولتی فرهنگ» یا «مردمی بودن فرهنگ» سوالاتی از این دست را پیش می‌کشد: چرا حاکمیت دولت در صدد کنترل و مدیریت فرهنگ است؟ آیا این «مدیریت دولتی» با «مردمی سازی فرهنگ» منافات دارد. رهبری به این دوگانه کاتب اینگونه پاسخ می‌دهند: «... می‌بینیم در بعضی از مطبوعات، نوشندها، گفته‌ها، بعضی‌ها با عنوان کردن «دین دولتی» و «فرهنگ دولتی» می‌خواهند نظارت دولت را محدود و تخریب کنند و به اصطلاح یک‌نگ غلطی و مخالفتی به آن برزند که آقا، اینها می‌خواهند دین را دولتی کنند، فرهنگ را دولتی کنند! این حرفها یعنی چه؟... دولت جز مردم است... همان دینی که مردم دارند، دولت هم همان دین دارد... خوب، طبیعاً باید توان خودش را صرف کند در ترویج فضائل و جلوگیری از آنچه مزاحم رشد فضائل است. پس بنابراین فرهنگ جامعه‌متمولی می‌خواهد. مثل اقتصاد. شما در زمینه اقتصاد هم معتقدید که اقتصاد دست مردم باید باشد؛ ما هم عقیده‌مان همین است... خوب، معنای این این نیست که دولت اجازه

ورزشی

واکنش

میلاد تقوی، رئیس فدراسیون والیبال

در گفت‌وگو با «ایران»:

دنیا در برابر تجاوز و حشیانه به ایران روزه سکوت گرفته است

مهری زنجبیر / سید میلاد تقوی، رئیس فدراسیون والیبال، در گفت‌وگو با «ایران» معتقد است نامه‌های اعتراض آمیز فدراسیون‌های ورزشی ایران به فدراسیون‌های جهانی جهانی فقلایی پاسخ مانده است؛ «نه تنها والیبال، بلکه همه فدراسیون‌های ورزشی به خاطر حمله وحشیانه آمریکا و رژیم صهیونیستی به اماکن ورزشی و شهادت ورزشکاران نامه اعتراضی به فدراسیون‌های جهانی داده‌اند، اما نه تنها تلاش ما، که تلاش همه فدراسیون‌ها هنوز منجر به صدور بیانیه محکومیت آمریکا و رژیم صهیونیستی توسط FIVB و مراجع جهانی نشده است. البته ابراز همدردی شده، اما هیچ محکومیتی صورت نگرفته است؛ چرا که دنیا را پول، زور و لابی خود مدیریت می‌کنند. هر چند حالا دنیا در برابر وحشیگری آمریکا و رژیم صهیونیستی در قبال ایران روزه سکوت گرفته، اما ما در برابر زورگویان دنیا ایستاده‌ایم. امیدواریم با تلاش‌های مستمر، بالاخره فدراسیون‌های جهانی بیانیه محکومیت آمریکا و رژیم صهیونیستی را صادر کنند.»

به گفته تقوی، اما رئیس فدراسیون جهانی شخصاً پیگیر وضعیت والیبال و سلامتی بازیکنان شده است: «فابیو، رئیس فدراسیون جهانی، شخصاً با من تماس گرفت تا از شرایط و وضعیت فدراسیون و سلامتی بازیکنان مطلع شود. او حتی آلیس، دستیار ویژه خود را، مسئول پیگیری امور فدراسیون والیبال ایران کرده است.» او درباره تخریب سالن ۱۲ هزار نفری آزادی به خاطر حمله موشکی می‌گوید: «طعمشن باشدید سالن ۱۲ هزار نفری آزادی اولین مکان ورزشی نیست که به آن حمله شده است و آخرین هم نخواهد بود. به ظاهر با موشک به سالن ۱۲ هزار نفری آزادی حمله شد، اما در اصل هدف تخریب زیرساخت‌های ایران است. سالن ۱۲ هزار نفری آزادی تنها یک سالن نبود، بلکه جایی بود که بارها و بارها ورزشکاران با خلق قهرمانی، خاطرات شیرینی را در دفتر خاطرات مردم ثبت کردند. این حمله پیام روشنی دارد: تخریب اماکن ورزشی توسط رژیم‌ها که به هیچ قاعده‌ای پایبند نیستند. رژیمی که در غزه هزاران هزار کودک را عمداً یا حمله، سرما و گرسنگی کشت و حالا امروز با شعار آزادی‌سازی و حمایت از مردم ایران، با دروغ‌های خود مردم را می‌کشد و زیرساخت‌ها را خراب می‌کند.»

به گفته رئیس فدراسیون والیبال، آمریکا و رژیم صهیونیستی برای تجاوز پایبند هیچ قانونی نیستند: «جنگ امروز ما با آمریکا و رژیم غاصبی است که نه پروتکل‌های بین‌المللی برایشان مهم است و نه پایبند به قانون هستند؛ کودک‌کشی، اختفای آنهاست. تعجب می‌کنم از آن دسته افرادی که به ادعای آنها برای آزادی ایران فکری می‌کنند. وقتی لایشگاه نفت را می‌زنند با این ادعا که نظامی‌ها از آن استفاده می‌کنند، در واقع مردم را به برهانه‌های می‌کشند.»

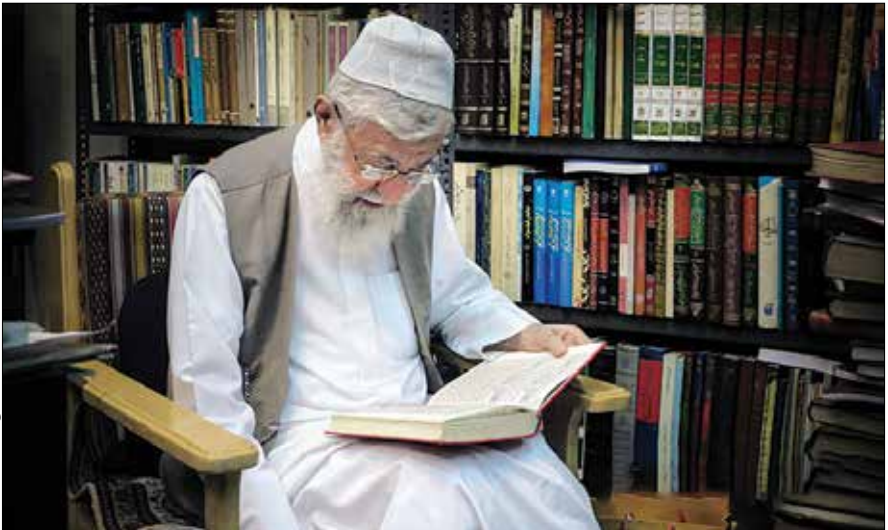
می‌دکد نفی فعالیت اقتصادی بکند و یک انحصاری را در اختیار بگیرد... درحالی که اقتصاد را معتقدیم که [نباید دولتی باشد]... در عین حال نظارت دولت را همه قبول دارند؛ [حتی] یک جایگاهی دخالت دولت هم لازم است. (۱۳۹۲/۹/۱۹)

پیوست فرهنگی

راهکار رهبر شهید آیت‌الله خامنه‌ای در فرهنگ فقط ناظر به عرصه فرهنگ نیست بلکه هر تصمیم، سیاست و برنامه در عرصه‌های اقتصاد، سیاست، فناوری، علم و غیره را نیز ملزم به داشتن پیوست فرهنگی می‌کنند: «... یک حرکت اساسی که در زمینه اقتصاد، در زمینه سیاست، در زمینه سازندگی، در زمینه فناوری، تولید، پیشرفت علمی می‌خواهیم انجام بدهیم، ملتفت لوازم فرهنگی آن باشیم.» (۱۳۹۲/۹/۱۹)

دوگانه تهاجم فرهنگی و تبادل فرهنگی

عقلانیت مواجهه رهبر فقید با فرهنگ‌های بیگانه بسیار قابل تأمل است. گاهی ما تصور می‌کنیم هر فرهنگی که در غرب وجود دارد مطلقاً غلط و غیرقابل استفاده در کشور است؛ اما در اندیشه رهبر شهید ما اینگونه نیست: «فرهنگ غرب، مثل فرهنگ شرق مثل فرهنگ هر جای دیگر دنیا، یک فرهنگ است که مجموعه‌ای از خوبی‌ها و بدی‌هاست. یک ملت عاقل و یک مجموعه خردمند، آن خوبی‌ها را می‌گیرد، به فرهنگ خودش می‌افزاید» (۱۳۷۷/۱۱/۱۳). حضرت آیت‌الله خامنه‌ای این نوع مواجهه را تبادل فرهنگی می‌داند: «تبادل فرهنگی لازم است، هیچ ملتی بی‌نیاز نیست از اینکه در همه زمینه‌ها، از جمله در زمینه مسائل فرهنگی آن مجموعه مسائلی

Khamenei.ir

که به آنها تهاجم فرهنگ داده می‌شود. از ملت‌های دیگر بیاموزد... خود ملت ما هم، در طول زمان، خیلی چیزها از ملت‌های دیگر آموخته است، و این، یک روند ضروری برای ترو تازه ماندن و معارف حیات فرهنگی در سرتاسر عالم است. این، تبادل فرهنگی است و خوب است.» (۱۳۷۱/۵/۲۱) اما رهبری میان تهاجم فرهنگی و تبادل فرهنگی فرق قائل می‌شوند: «تهاجم فرهنگی این است که یک مجموعه سیاسی یا اقتصادی-برای مقاصد سیاسی خود بر روی اسیر کردن یک ملت، به بنیان‌های فرهنگی آن ملت هجوم می‌برد... در تبادل فرهنگی، هدف، بارور کردن فرهنگ ملی و کامل کردن آن است. اما در تهاجم فرهنگی، هدف، ریشه‌کن کردن فرهنگ ملی و از بین بردن آن است.» (همان) این نگاه یک نوع مواجهه بسیار عقلانی و حکیمانه است که نه افراط در آن دیده می‌شود و نه تقصیر. از طرف دیگر، یک زاویه جهانی در آن وجود دارد که می‌خواهد فراتر از مرزها برای فرهنگ یک جامعه، بهترین‌ها و مفیدترین‌ها را انتخاب کرده و از آن بهره‌برداری کند.

ترویج فرهنگ «ما می‌توانیم»

برش

اکنون که کشور عزیزمان آماج حملات دشمن است «فرهنگ» می‌تواند به عنوان زیربنای جامعه و به مثابه ستون، جامعه را حفظ کند. این فرهنگ اما باید ملماوا ساختارهای فرهنگی انقلابی مانند «ما می‌توانیم» باشد. این پیام و ماندن آن برخی از همان گزاره‌های انقلابی حاکم بر اذهان است که می‌تواند از طریق رسانه‌ها، مبلغان و افراد رسانه‌ای و فعالان فضای مجازی به مردم مخابره شود. دشمن که اکنون در یک همگرایی شدید رسانه‌ای متحد شده دقیقاً عکس همین پیام‌ها را مخابره می‌کند: ناامیدی، انزجار، نتوانستن، سباهی و... با نوع نگاه رهبر شهیدمان به فرهنگ و سیاست و مشی فرهنگی ایشان در حکمرانی، می‌توان از بحران‌ها به سلامت گذر کرد.

دوگانه فرهنگ ملی و فرهنگ اسلامی

دعای بین «فرهنگ ملی» و «فرهنگ اسلامی» همیشه یکی از مهم‌ترین مسأله‌ها در عرصه فرهنگ بوده است. اینکه فرهنگ باید از دین نشأت بگیرد یا می‌تواند ریشه در هویت و فرهنگ ملی داشته باشد. در دیدگاه رهبر شهید ما «اسلامیت» و «ایرانیت» اساساً تضادی ندارند که بخواهند دعوا برآه بیندازند: «اسلامیت و ایرانیت دو قطب متضاد نیستند، یک حقیقت‌اند.» (۱۴۰۲/۷/۵) جمع میان «فرهنگ ایرانی» و «فرهنگ اسلامی» می‌تواند یک هویت قوی فرهنگی تولید کند که از هرگونه تهاجم فرهنگی جلوگیری نماید. رهبری ایران می‌داند که شکاف میان هویت دینی و هویت ملی می‌تواند موجب نادیده انگاشتن مؤلفه‌های مهمی در ساختن فرهنگ شود. مؤلفه‌هایی که بعضاً در فرهنگ ملی ما وجود دارد و مؤلفه‌هایی که در فرهنگ دینی ما وجود دارد. اتفاقاً در شرایط حساسی که هم‌اکنون ایران عزیزان را سپری می‌کند پیش از همیشه به فرهنگی نیاز دارد که بتواند به مثابه چتر وسیع، احاد ملت را زیرسپاسه خود حفظ کند، این نگاه جامع و عقلانی رهبر شهید به فرهنگ بسیار راهگشاست.

بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی

در نکته پایانی باید ایده «بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی» را یادآور شد. ایده‌ای که در شرایط کنونی خیلی به آن نیازمندیم. زمانی که رهبر شهیدمان عبارت «بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی» را استفاده کردند، برخی از کلمه «بازسازی» اینگونه برداشت کردند که باید نهادها و سازمان‌های بزرگ فرهنگی را ادغام کنند و مانند آنها. و حال آن که خود رهبری معظم تبیین کردند که «منظور از ساختار، ساختار فرهنگی کشور است، یعنی جامعه؛ نه ساختار فرهنگی دولت. این نرم‌افزاری که در جامعه دارد کار می‌کند و دست افراد، زبان افراد، رفتار افراد، امکانات افراد، ثروت افراد بر اساس این نرم‌افزار دارد به کار می‌افتد، باید درست بشود، باید ساختار انقلابی‌اش تجدید بشود.» (۱۴۰۱/۹/۱۵) «بازسازی انقلابی ساختار فرهنگی» بازگشت به گزاره‌ها و پیام‌های حاکم و بنیادینی است که اگر در جان مخاطب نفوذ کند، او گویی و اکسپانسیون فرهنگی انجام داده و در برابر تهاجمات فرهنگی مقاومت می‌کند. به عنوان مثال گزاره «ما می‌توانیم» یک ساختار فرهنگی است که انقلاب اسلامی آن را وارد فرهنگ ما کرد.

اندیشه

فرارو

دکتر سیداحسان رفیعی علوی

رئیس دانشگاه باقرعلوم

بیداری دل و عقل در شب قدر

در الهیات شیعی، شب قدر شی است که تقدیرها رقم می‌خورد و انسان اگر بیدار بماند، می‌تواند از آن شب «عبور تمدن‌ساز» بپسند. بیداری در شب قدر فقط بیدار ماندن جسم نیست؛ بیداری دل و عقل است. توجه لحظه به لحظه به خداوند و مراقبت از غفلت‌هایی که به ظاهر عقلانی اند اما روح‌زاهتی می‌کنند. امروز نیز در چنین لحظه‌ای، هیچ چیزی به اندازه بیداری و حضور آگاهانه پیش برنده هویت فردی و اجتماعی ما نیست. در این ایام باید مراقب باشیم که شیطان - آن گونه که در سنت دینی آمده - با «ترس‌ها» ما را از یاد خدا غافل نکند؛ ترس از آینده، ترس از تهدید، ترس از خلأ، ترس از فروپاشی و حتی ترس‌های نقاب‌زده در لباس تحلیل‌های به ظاهر عقلانی. اگر «ترس» فرمانده جان ما شود، رزق الهی امید و بصیرت از جامعه جمع می‌شود. جامعه‌ایمانی در این شب‌ها باید به عقلانیتی تکیه کند که ریشه در توحید دارد؛ خداهست و کافی است. اما این «کافی بودن» یعنی ایستادن، نه خوابیدن، یعنی مسئولیت، نه رها کردن.

راهبرد

دکتر شریف لک‌زایی

استاد علوم سیاسی

ضرورت همبستگی در شرایط جنگی

ایران در شرایط بسیار خطری قرار دارد. از این رو حفظ و حراست از همبستگی و انسجام اجتماعی در این شرایط، ضرورتی دوجندان یافته است. آنچه این همبستگی و انسجام را شکل می‌دهد و تداوم می‌بخشد، به تعبیر امام موسی صدر، «احترام متقابل» است. «احترام متقابل» (طبیعتاً متقابل) است. این سه مؤلفه به صورت پیوسته به هم قابل تحقق است. هر مقدار احترام متقابل در مناسبات اجتماعی افزایش یابد، به اعتماد عمومی عمق بیشتری می‌دهد و هر مقدار اعتماد عمیق شود، اطمینان اجتماعی نیز تواناتر می‌شود. در اینجا بر عنصر دیگری هم تأکید می‌کنم و آن محبت و دوستی اجتماعی است. محبت و دوستی اجتماعی می‌تواند همزمان احترام، اعتماد و اطمینان اجتماعی را عمیق‌تر سازد. در شرایط حاضر، به منظور حفظ همبستگی و انسجام اجتماعی نباید مؤلفه‌های مذکور را در حل بسیاری از مسائل اجتماعی نادیده انگاشت.

«ایران» اعتراض‌ها به سکوت مجامع بین‌المللی در قبال تجاوز به کشور را بررسی می‌کند

فدراسیون‌های جهانی در آفساید اخلاق

رو، انتظار افکار عمومی و جامعه ورزش آن است که فدراسیون‌های جهانی و نهادهای بین‌المللی ورزشی، از مرز بی‌تفاوتی عبور کرده و با موضعی شفاف و مسئولانه، نشان دهند که ارزش‌های انسانی در ورزش، تنها شعار نیست؛ بلکه تعهدی واقعی در قبال کرامت و جان انسان‌هاست. امروز بیش از هر زمان دیگری، جهان ورزش در برابر یک پرسش بنیادین قرار دارد: آیا شعار «ورزش برای صلح» حقیقتی زنده است یا تنها عبارتی زیبا در متون رسمی؟ پاسخ به این پرسش را نه کلمات، بلکه رفتار و موضع‌گیری‌های صریح همین نهادها در برابر چنین فجایعی روشن خواهد کرد.

جای تأسف

دارد که

جوامع

بین‌المللی،

به ویژه

کمیته

بین‌المللی

المپیک،

سکوت کرده

و حملات

متجاوزانه

را محکوم

نکرده‌اند.

اما اکنون

زمان سکوت

نیست

جای سؤال دارد! او درباره نحوه رایزنی‌های خود برای محکومیت متجاوزان توضیح می‌دهد: «من شخصاً با رئیس فدراسیون جهانی در ارتباط هستم و به او خاطرنشان کردم که رفتارهای متجاوزانه در مسابقات و رویدادهای بین‌المللی محروم کردند، اما حالا به‌رغم حمله وحشیانه آمریکا و رژیم صهیونیستی به ایران، مناطق مسکونی و اماکن ورزشی سکوت کرده‌اند؛ انگار هیچ اتفاقی نیفتاده است. این سکوت معنادار است. آنها حتی از ابراز تأسف در قبال حمله موشکی به سالن ۱۲ هزار نفری آزادی هم دریغ کردند.»

مورد حمله قرار گرفته است. در این شرایط مراجع بین‌المللی ورزشی باید این حمله را محکوم کنند. ما هم بلافاصله در نامه‌ای به اتحادیه بین‌المللی اعتراض کردیم، هر چند بعید می‌دانم اتحادیه بین‌المللی رفتار متفاوت مراجع بین‌المللی در قبال ایران معنادار است؛

رئیس فدراسیون دوچرخه‌سواری در گفت‌وگو با «ایران»:

سکوت نهادهای بین‌المللی معنادار است

گروه ورزشی / فدراسیون دوچرخه‌سواری، جزو دسته فدراسیون‌هایی است که پنج‌شنبه هفته پیش در حمله موشکی آمریکایی-صهیونی به سالن ۱۲ هزار نفری آزادی آسیب جدی دید؛ هم‌ساختمان اداری فدراسیون و هم خوابگاه‌های ملی پوشان که به تازگی افتتاح شده بود.

رسول اسدی، رئیس فدراسیون دوچرخه‌سواری، حمله به اماکن ورزشی را محکوم می‌داند: «از هر طرف به داستان حمله موشکی به اماکن ورزشی نگاه کنی، باز هم این مسأله غیرانسانی و محکوم است. چرا باید اماکن ورزشی مورد حمله قرار بگیرند؟»

